

ارزیابی میزان عملکرد قانون بودجه ۱۴۰۲ در حوزه رسانه و فضای مجازی (در هفت ماه ابتدایی)

عبدالرحیم قاسمی نژاد، سیدعلی محسنیان

چکیده

بودجه ریزی عملیاتی مستلزم داشتن اطلاعات واضح و دقیق از میزان عملکرد و پیشرفت احکام بودجه‌ای سال‌های پیشین است. از این رو ضروری است میزان عملکرد احکام مندرج در تبصره‌ها و اعتبارات مصوب در جداول عمرانی و هزینه‌ای ردیف‌های اصلی و متفرقه دستگاه‌ها و برنامه‌های مرتبط با رسانه و ارتباطات جمعی به‌طور دقیق سنجش و ارزیابی قرار گیرد. گزارش حاضر در دو بخش به ارزیابی میزان تحقق اعتبارات حوزه رسانه و فضای مجازی ذیل قانون بودجه ۱۴۰۲ در هفت‌ماهه ابتدایی سال پرداخته است. در بخش اول ضمن استخراج تبصره‌های مرتبط با حوزه رسانه و ارتباطات جمعی، میزان تحقق تبصره‌های مذکور مورد ارزیابی قرار گرفته و در بخش دوم اعتبارات جاری و عمرانی مصوب و تخصیص یافته مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. بررسی‌های این گزارش نشان می‌دهد قریب به اتفاق دستگاه‌های اجرایی حوزه رسانه و ارتباطات جمعی تخصیص حداقل ۵۰ درصدی را در هفت‌ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۲ تجربه کرده‌اند و از این حیث چالش خاصی متوجه آنها نبوده است. میزان تخصیص ردیف‌های مرتبط مذکور به‌طور میانگین ۶۰ درصد بوده و مطلوب ارزیابی می‌شود. البته در ردیف‌های متفرقه میزانی از عدم تقارن در پرداخت‌ها مشاهده می‌شود به‌طوری که از یک سو ۹۵ درصد اعتبارات دانشگاه صدا و سیما در هفت‌ماهه نخست ۱۴۰۲ پرداخت شده، ولی اعتبارات ماده (۹۳) قانون برنامه ششم توسعه با موضوع اختصاص هفت دهم درصد (۰/۷٪) بودجه عمومی دولت به سازمان صدا و سیما در بودجه سالیانه کشور، تنها ۳۹ درصد محقق شده است؛ هر چند به دلیل در دسترس نبودن اطلاعات دقیق از پیشرفت طرح‌های موضوع این ماده نمی‌توان ارزیابی دقیقی ارائه نمود.

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

مشخصات گزارش:

دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ

شماره مسلسل:

۲۷۰۱۹۵۵۵

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۱۰/۲۳

بیان / شرح مسئله

ارزیابی میزان تخصیص و عملکرد بودجه سالیانه دستگاه‌ها و برنامه‌های حوزه رسانه، ارتباطات جمعی و فضای مجازی از سوی مجلس شورای اسلامی با هدف برنامه‌ریزی مؤثر تر و دقیق تر برای سال‌های پیش رو از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. گزارش حاضر در دو بخش به ارزیابی میزان تحقق اعتبارات حوزه رسانه و فضای مجازی ذیل قانون بودجه ۱۴۰۲ در هفت‌ماهه ابتدایی سال پرداخته است. در بخش اول میزان تحقق تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲ مورد ارزیابی قرار گرفته و در بخش دوم اعتبارات جاری و عمرانی مصوب و تخصیص یافته مورد مقایسه قرار گرفته‌اند.

نقطه نظرات

بررسی تبصره‌ها و اعتبارات قانون بودجه سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد:

- از مجموع ۴ حکمی که در تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور به‌طور مشخص به حوزه رسانه، ارتباطات جمعی و فضای مجازی مرتبط است، یا اعتبارات مصوب محقق نشده یا اطلاعات و داده‌های واضحی از تحقق این اهداف در دسترس نیست.
- بند «ی» تبصره «۶» با موضوع حمایت از توسعه بازی‌های تولید داخل و توسعه سواد رسانه‌ای: هیچ‌گونه تخصیصی ذیل این بند برای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای)، مرکز تولید و نشر دیجیتال انقلاب اسلامی (متنا) و سازمان صدا و سیما صورت نگرفته است. از چالش‌های تحقق این بند آن است که دستگاه‌های اجرایی مذکور در این بند، در جریان درآمد اخذ شده توسط سازمان امور مالیاتی نمی‌باشند.
- در خصوص بند «ه» تبصره «۹» با موضوع هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از قبیل موضوعات مطبوعاتی، رسانه‌های نوین، محتوای فرهنگی فاخر در فضای مجازی و توسعه و آموزش سواد رسانه‌ای، آیین‌نامه آن مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۲۸ به تصویب هیئت وزیران رسیده و در تاریخ ۱۴۰۲/۰۴/۰۵ ابلاغ شده است [۳]؛ همچنین کمیته مربوطه تشکیل و مراتب از حوزه‌های مشمول در حال پیگیری است؛ اما تاکنون مشمولین بند مذکور نسبت به واریز سهم (۱٪) خود اقدامی ننموده‌اند.
- تهیه دستورالعمل انضباط بخشی، شفاف‌سازی، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی در مورد برنامه‌های رسانه‌ای و تبلیغاتی خود، موضوع بند «ط» تبصره «۹» است که این دستورالعمل پس از تصویب در تاریخ ۱۴۰۲/۰۶/۰۸ از سوی هیئت وزیران، مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ ابلاغ گردیده [۴] و طراحی و راه‌اندازی سامانه آغاز و برای تحقق و اجرایی‌سازی آن برنامه‌ریزی لازم صورت گرفته است.
- بند «ح» تبصره «۱۵» ماده واحد قانون بودجه سال ۱۴۰۲، بندی است که هم می‌تواند به اصلاح الگوی مصرف ایرانیان در حوزه انرژی کمک قابل توجهی نماید و هم تائیدی از کسری بودجه سازمان صدا و سیما در تأمین نیازهای مالی خود جلوگیری کند. اما به‌رغم پیگیری‌های به عمل آمده از سوی سازمان صدا و سیما از سازمان برنامه و بودجه و همچنین عقد قرارداد، تاکنون تخصیصی برای این موضوع صورت نگرفته است.
- قریب به اتفاق دستگاه‌های اجرایی حوزه رسانه و ارتباطات جمعی تخصیص حداقل ۵۰ درصدی را در هفت‌ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۲ تجربه کرده‌اند و از این حیث چالش خاصی متوجه آنها نبوده است. میزان تخصیص ردیف‌های مرتبط مذکور به‌طور میانگین ۶۰ درصد بوده و مطلوب ارزیابی می‌شود.
- البته در ردیف‌های متفرقه میزانی از عدم تقارن در پرداخت‌ها مشاهده می‌شود؛ به طوری که از یک سو ۹۵ درصد اعتبارات دانشگاه صدا و سیما در هفت‌ماهه نخست ۱۴۰۲ پرداخت شده، ولی اعتبارات ماده (۹۳) قانون برنامه ششم توسعه تنها ۳۹ درصد محقق شده است. هر چند به دلیل در دسترس نبودن اطلاعات دقیق از پیشرفت طرح‌های موضوع این ماده نمی‌توان ارزیابی دقیقی ارائه نمود.

۱. مقدمه

قانون بودجه سند خط‌مشی‌گذار سالیانه دولت‌هاست که از این طریق با پیش‌بینی منابع درآمدی و محل‌های مصرف آن به‌نوعی اولویت‌های یک کشور را در طول سال مالی پیش‌رو مشخص می‌کند. فصل رسانه یکی از سرفصل‌های هشت‌گانه ذیل «امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری» در قانون بودجه ۱۴۰۲ کل کشور است که اعتبارات جاری و عمرانی برای دستگاه‌ها و برنامه‌های مرتبط با این حوزه در آن پیش‌بینی شده است. با توجه به تمدید قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (۱۳۹۶-۱۴۰۰) تا پایان سال ۱۴۰۲، قانون بودجه سال ۱۴۰۲ نیز براساس برنامه ششم توسعه، تهیه و تصویب گردید [۱]. گزارش حاضر براساس داده‌ها و اطلاعات مندرج در قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور و همچنین پاسخ مکاتبات با دستگاه‌های مرتبط به حوزه رسانه و فضای مجازی،^۱ است که به ارزیابی عملکرد این قانون در حوزه رسانه و فضای مجازی از ابتدای فروردین تا پایان مهرماه سال جاری می‌پردازد. به‌طور مشخص بودجه سازمان صدا و سیما، معاونت امور مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای، شورای نظارت بر صدا و سیما، خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) و مرکز تولید و نشر دیجیتال انقلاب اسلامی (متنا)، در این گزارش مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرند.

۲. ماده واحده و احکام قانون بودجه ۱۴۰۲

جدول ۱. میزان تحقق / تخصیص تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۴۰۲ در هفت ماهه ابتدایی

ردیف	شماره تبصره / بند / جزء	متن تبصره / بند / جزء	دستگاه اصلی / اجرایی	میزان تخصیص / تحقق
۱	بند (۵) تبصره (۶)	موضوع: حمایت از توسعه بازی‌های تولید داخل و توسعه سواد رسانه‌ای سازمان امور مالیاتی کشور با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است از عرضه‌کنندگان انواع بازی‌های خارجی مجاز قابل نصب در رایانه، تلفن‌های همراه و پیشانه بازی (کنسول) عوارضی معادل ۱۰ درصد (۱۰٪) قیمت فروش را اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه داری کل کشور واریز نماید. وجوه حاصل در اختیار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای) و مراکز رقومی و مرکز تولید و نشر دیجیتال انقلاب اسلامی (متنا) قرار می‌گیرد تا پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان برنامه و بودجه کشور صرف حمایت از توسعه بازی‌های تولید داخل و توسعه سواد رسانه‌ای (توسط صدا و سیما) با نسبت برابر شود.	سازمان امور مالیاتی، بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای، مرکز تولید و نشر دیجیتال انقلاب اسلامی (متنا)، سازمان صدا و سیما	عناوین بازی‌ها و مصادیق توسط بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای به سازمان امور مالیاتی منعکس ولی تاکنون درآمدهای وصولی به این وزارتخانه منعکس نگردیده است. همچنین هیچ‌گونه اعتباری از منبع قید شده در این بند به مرکز تولید و نشر دیجیتال انقلاب اسلامی (متنا) تخصیص نیافته است. علاوه بر این به رغم پیگیری‌های به عمل آمده از سوی سازمان صدا و سیما از سازمان برنامه و بودجه، تاکنون تخصیصی برای این موضوع صورت نگرفته است.
۲	بند (۵) تبصره (۹)	موضوع: ارتقای تولیدات فرهنگی از قبیل مطبوعاتی، رسانه‌ای، محتوای فاخر فضای مجازی و توسعه سواد رسانه‌ای در راستای ارتقای اخلاق و فرهنگ اسلامی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت مندرج در این قانون مکلفند یک درصد (۱٪) از هزینه‌های خود را برای هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از قبیل موضوعات قرآنی، نمایشی، جوانی جمعیت، مطبوعاتی، رسانه‌ای نوین، نشر و کتاب و تولید محتوای فرهنگی فاخر فارسی در فضای مجازی و گردشگری، توسعه و آموزش سواد رسانه‌ای اختصاص دهند.	شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت	آیین‌نامه بند مذکور به تأیید هیئت‌وزیران رسیده و کمیته مربوطه تشکیل و مراتب از حوزه‌های مشمول در حال پیگیری است؛ اما تاکنون تقریباً تحقیقی نداشته است.
۳	بند (ط) تبصره (۹)	موضوع: دستورالعمل برنامه‌های رسانه‌ای دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی به منظور انضباط بخشی، شفاف‌سازی، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی در امور مربوط به بخش‌های تبلیغات، رسانه، فضای مجازی و مسئولیت اجتماعی، دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی موظفند برنامه‌ها و هزینه‌های خود را در چارچوب دستورالعملی که به پیشنهاد شورای اطلاع‌رسانی دولت به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد، تنظیم نمایند.	شورای اطلاع‌رسانی دولت، هیئت‌وزیران، دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی	آیین‌نامه این بند پس از تصویب در تاریخ ۱۴۰۲/۰۶/۰۸ از سوی هیئت‌وزیران، مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ ابلاغ گردیده و طراحی و راه‌اندازی سامانه آغاز و برای تحقق و اجرایی‌سازی آن برنامه‌ریزی لازم صورت گرفته، اما برآوردی از تحقق اهداف این حکم در دست نیست.
۴	بند (ح) تبصره (۱۵)	موضوع: به دولت اجازه داده می‌شود تا سقف پنج درصد (۵٪) از منابع حاصل از کاهش مصرف گاز و برق ناشی از پخش برنامه‌های فرهنگ‌سازی توسط سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه‌ها (به تشخیص شرکت ملی گاز و توانیر) را در قالب عقد قرارداد به این سازمان‌ها پرداخت کند.	شرکت ملی گاز و توانیر، سازمان صدا و سیما	به رغم پیگیری‌های به عمل آمده از سوی سازمان صدا و سیما از سازمان برنامه و بودجه و ضمن عقد قرارداد، تاکنون تخصیصی برای این موضوع صورت نگرفته است.

در مجموع از ۴ حکمی که در تبصره‌های قانون بودجه ۱۴۰۲ کل کشور به‌طور مشخص به حوزه رسانه، ارتباطات جمعی و فضای مجازی مرتبط است، یا برآوردهای صورت گرفته محقق نشده یا اطلاعات و داده‌های واضحی از تحقق اهداف این احکام در دسترس نیست.

۳. میزان تخصیص و عملکرد اعتبارات جاری و عمرانی

جدول ۲. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی ذیل دستگاه سیاستگذار در جدول شماره ۷ قانون بودجه سال ۱۴۰۲ (مبالغ به میلیون ریال)

تخصیص تا ۱۴۰۲/۰۸/۰۱		مصوب قانون ۱۴۰۲	عنوان دستگاه اصلی / اجرایی	شماره طبقه‌بندی
درصد	رقم	رقم		
٪۴۸	۷۰,۸۸۰	۱۶۵,۰۰۰	شورای نظارت بر صدا و سیما	۱۰۱۰۵۰
٪۵۷	۱۵۸,۸۰۹	۲۰۰,۰۰۰	جهاد دانشگاهی «توضیحات تکمیلی»- «بابت خبرگزاری بین‌المللی قرآنی (ایکنا)»	ذیل ۱۱۳۶۲۰
٪۶۷	۴۹۶,۲۲۱	۷۰۰,۰۰۰	خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)	۱۱۳۶۲۴
٪۴۰	۹۲۰,۰۰۰ (بابت نشر و کتاب) ۱,۰۴۰,۰۰۰ (بابت مطبوعات)	۴,۹۰۰,۰۰۰	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- حمایت از نشر، کتاب و مطبوعات	۱۱۴۰۴۶
٪۵۲	۱,۴۳۰,۵۰۰	۲,۷۱۲,۷۴۸	سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)	۲۸۲۵۰۰
٪۵۰	۳۹,۸۶۹,۳۸۰	۸۰,۲۲۰,۲۰۴	سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران	۲۸۳۵۰۰

میزان اعتبارات مصوب و تخصیص یافته دستگاه‌های اصلی / اجرایی ذیل دستگاه سیاستگذار در جداول شماره (۷) و (۹) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (مجموع اعتبارات جاری و عمرانی) در هفت ماهه ابتدایی، آنچه هست که در این بخش مورد واکاوی و ارزیابی قرار گرفته است. براساس اطلاعات تفصیلی مندرج در جدول (۷) اکثر قریب به اتفاق دستگاه‌های اجرایی حوزه ارتباطات و رسانه تخصیص حداقل ۵۰ درصدی را در هفت ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۲ تجربه کرده‌اند و از این حیث چالش خاصی متوجه آنها نبوده است. میزان تخصیص ردیف‌های مرتبط مذکور در جدول (۷) به‌طور میانگین ۶۰ درصد بوده و مطلوب ارزیابی می‌شود.

جدول ۳. اعتبارات ردیف‌های متفرقه در جدول شماره ۹ قانون بودجه سال ۱۴۰۲ (مبالغ به میلیون ریال)

تخصیص تا ۱۴۰۲/۰۸/۰۱		قانون ۱۴۰۲	عنوان دستگاه اصلی / اجرایی	شماره طبقه‌بندی
درصد	رقم	رقم		
٪۳۹	۲۷,۷۰۰,۰۰۰	۷۰,۴۰۰,۰۰۰	«سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران»- در اجرای ماده (۹۳) قانون برنامه ششم توسعه و توسعه کفی و کیفی برنامه‌های تولیدی پوبانمایی، مستند فیلم و سریال، افزایش بابت سریال حضرت موسی، حضرت سلمان (۲۰۰۰۰ میلیارد ریال)، تلویزیون (۵۰۰ میلیارد ریال)، اجرای طرح نشانکی (سیگنالی) (۲۵۰۰ میلیارد ریال)	۶۲
٪۹۵	۲۸,۵۰۰	۳۰,۰۰۰	«سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران»- دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران	۱۳۱

در مورد اعتبارات بند «۶۲» جدول شماره (۹) اگرچه میزان اعتبارات تخصیصی تنها ۳۹ درصد بوده، ولی به دلیل اینکه از میزان پیشرفت طرح‌ها اطلاعات دقیقی در دسترس نیست ارزیابی مثبت یا منفی از تخصیص اعتبارات ممکن نخواهد بود.

۴. جمع‌بندی

۱ ارزیابی چندان مثبتی از احکام مندرج در تبصره‌های قانون بودجه ۱۴۰۲ کل کشور وجود ندارد زیرا یا احکام چهارگانه در تبصره‌ها محقق نشده و یا اطلاعات مشخصی از تحقق آنها در دسترس نیست.

۲ در بخش اعتبارات مرتبط به دستگاه‌های رسانه‌ای به‌طور متوسط حداقل ۵۰ درصد از اعتبارات پیش‌بینی شده برای این دستگاه‌ها محقق شده است و از این جهت مثبت ارزیابی می‌شود.

۳ در ردیف‌های متفرقه، میزانی از عدم تقارن در پرداخت‌ها مشاهده می‌شود؛ به‌طوری‌که از یک سو ۹۵ درصد اعتبارات دانشگاه صدا و سیما در هفت ماه نخست ۱۴۰۲ پرداخت شده، ولی اعتبارات موضوع ماده (۹۳) قانون برنامه ششم توسعه [۱] تنها ۳۹ درصد محقق شده است؛ هر چند به دلیل در دسترس نبودن اطلاعات دقیق از پیشرفت این طرح‌ها نمی‌توان ارزیابی دقیقی ارائه کرد.

منابع و مآخذ

- [۱] برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶).
- [۲] قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور.
- [۳] آیین‌نامه اجرایی بند «ه» تبصره «۹» ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور، مصوب هیئت وزیران، مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۲۸.
- [۴] دستورالعمل اجرایی بند «ط» تبصره «۹» ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور، مصوب هیئت وزیران، مورخ ۱۴۰۲/۰۶/۰۸.

گزیده سیاستی

ارزیابی عملکرد احکام چهارگانه مرتبط با رسانه و ارتباطات جمعی در تبصره‌های قانون بودجه ۱۴۰۲ نشان می‌دهد یا اطلاعات مشخصی از تحقق این احکام در دسترس نیست و یا محقق نشده‌اند؛ در بخش اعتبارات مرتبط به دستگاه‌های رسانه‌ای به‌طور متوسط حداقل ۵۰ درصد از اعتبارات مصوب محقق شده است و از این جهت مثبت ارزیابی می‌شود.